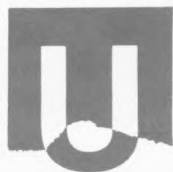

PROBLEMI MALAKOLOŠKIH ZBIRKI U JUGOSLAVIJI*

Vesna Štamol

Hrvatski prirodoslovni muzej
Zagreb

Božana Jovanović
Prirodnjački muzej
Beograd

mnogim zemljama sjeverne, zapadne i srednje Evrope napravljene su karte rasprostranjenosti kopnenih i slatkovodnih mekušaca (puževa i školjkaša) koje su bile temelj za izradu karata rasprostranjenosti za područje Evrope. Kako se

naša zemlja odlikuje veoma bogatom kopnom malakofaunom s otprilike 50 posto endemičnih vrsta, potrebno je da se i naša zemlja uključi u programe izrade karata rasprostranjenosti kopnenih puževa kako za Jugoslaviju tako i za Evropu.

U svijetu su temelji za izradu takvih karata malakološke zbirke muzeja, literaturni podaci i malakološke zbirke izvan muzejskih ustanova. Ovih posljednjih je u pravilu u svijetu malo jer, ako je riječ o kvantitativno i kvalitativno bogatim zbirkama, u muzeje dolaze otkupom ili na neki drugi način. Tako su upravo muzeji, kao mjesta s najvećim brojem pohranjenih podataka, bili centri za izradu karata rasprostranjenosti kopnenih puževa Evrope.

Naša zemlja uključila se u navedenu akciju izradom karata rasprostranjenosti kopnenih puževa roda *Pomatias* Studer, 1789 koji je u nas zastupan s dvije vrste: *Pomatias elegans* (O. F. Müller, 1774) i *Pomatias rivulare* (Eichwald, 1829). Taj rod rasprostranjen je na čitavom području naše zemlje, pa smo pretpostavljale da ćemo pregledom malakoloških zbirki svih većih prirodoslovnih muzeja Jugoslavije dobiti dovoljan broj podataka koji će nam omogućiti izradu vjerodostojne karte, to više što su te vrste po svojem izgledu lako uočljive, a po svom staništu lako pristupačne. (To su puževi čija je kućica visine 12–16 mm, a širine 11–14 mm, svjetložute do svjetlosmeđe boje, a žive uz rubove šuma, u šikarama i sl.) Zbog toga su čest objekt skupljanja kako stručnjaka malakologa tako i neprofesionalaca.

Pregledale smo malakološke zbirke Prirodoslovnog muzeja Slovenije u Ljubljani, Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja u Zagrebu, Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine u Sarajevu, Prirodnjačkog muzeja u Beogradu i Prirodonaučnog muzeja na Makedoniju u Skopju. Dobiven broj podataka naveo nas je da pokušamo i u izvanmuzejskim zbirkama naći pomoć. To su bile privatne zbirke Franceta Velkovrha, biologa iz Ljubljane, Ivice Lajtnera, muzejskog tehničara iz Zagreba, te zbirka Biološkog instituta Jovana Hadžija ZRC SAZU iz Ljubljane nastala radom dr. Jožeta Bolea. Tako smo ukupno dobile 818 podataka, od čega iz muzeja 346 (41 posto a iz izvanmuzejskih zbirki 472 podatka (58 posto) (tab. 1).

Navedene izvanmuzejske zbirke nastale su aktivnošću samo tri osobe koje su se malakologijom bavile ukupno 95 godina. Ako zbrojimo vrijeme postojanja prirodoslovnih muzeja i pretpostavimo da je trebao barem jedan kustos za recentne mekušce postojati u svakom od spomenutih muzeja (jer je riječ o skupini životinja koja je po brojnosti vrsta na drugome mjestu), onda bi vijek stvaranja malakoloških zbirki tih muzeja bio 559 godina. Pretpostavimo da kustosi skupljaju prirodne istim intenzitetom kao i oni koji to rade izvan muzejskih ustanova, realno bi tada bilo očekivati da broj muzejskih podataka bude barem šest puta veći od izvanmuzejskih. Zašto to nije tako? Zašto prirodoslovni muzeji Jugoslavije nisu i najveća banka podataka za rasprostranjenost ove dvije vrste? Pokušale smo naći odgovore:

1. Nepostojanje stalnog rada na recentnoj malakofauni

U navedenim prirodoslovnim muzejima, postojao je diskontinuitet malakološkog rada. Ako se uspoređi starost muzeja s brojem godina kustoskoga malakološkog rada, uočava se da se samo četvrtinu vremena postojanja muzeja kustosi bave i malakologijom (tab. 2).

2. »Svaštarenje« kustos za recentnu malakofaunu

Zbog nedovoljnog broja stručnih radnika u muzejima kustosi za recentnu malakofaunu obavljali su i kustoske poslove za druge skupine. Od devet kustosa za recentnu malakofaunu samo ih je petero koji su se bavili isključivo navedenim područjem, tj. od ukupno 141 godine kustoskog rada koji pripisujemo recentnoj malakofauni samo je četvrtina (35 godina) bila posvećena isključivo tome (tab. 2). Postoji izuzetna pravilnost u odnosu broja godina kustoskog rada posvećena samo recentnoj malakofauni i broja podataka dobivenih u pojedinim muzejima.

3. Nepostojanje malakološkog rada

U Zemaljskome muzeju BiH nije nikad bio zaposlen kustos malakolog (tab. 2).

4. Slab otkup malakoloških zbirki

U navedenim uvjetima rada kustosa za malakologiju otkup malakoloških zbirki bio je izuzetno slab, izuzev u razdoblju osnivanja Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja, tada Narodnog muzeja u Zagrebu, i Prirodnjačkog muzeja u Beogradu, tada Muzeja srpske zemlje. Fundus tih muzeja (pogotovo malakoloških zbirki) stvoren je otkupom, poklonom zbirki, te razmjenom materijala, a nadopunjavao intenzivnim sakupljanjima na terenu. To se, nažalost, nakon smrti osnivača muzeja (Spiridiona Brusine i Petra S. Pavlovića) nikad nije nastavilo takvim intenzitetom.

5. Slabo terensko sakupljanje prirodnina

To je logična posljedica statusa kustoskog rada na recentnoj malakofauni zbog slabog financiranja.

Smatramo da dosadašnje greške treba ispraviti postojanjem barem jednoga kustosa za recentnu malakofaunu u svakome prirodoslovnome muzeju Jugoslavije i održavanjem kontinuiteta rada, omogućavanjem kustosu malakologu da svoje radno vrijeme iskoristi za rad na području-skupini za koju je zadužen, te povećanjem terenskog sakupljanja i povećanjem otkupa zbirki. Time bi se omogućilo našim prirodoslovnim muzejima da zauzmu mjesto kakvo bi trebali imati, a kakvo prirodoslovni muzeji u svijetu imaju: da budu najveće banke prirodnina, a time i podataka o rasprostranjenosti biljnih i životinjskih vrsta.

Primljeno: 22. 2. 1990.

* Referat Značaj malakoloških zbirki prirodoslovnih muzeja Jugoslavije za izradu karata rasprostranjenosti mekušaca na primjeru roda *Pomatias* Studer, 1789 (Mollusca, Gastropoda) podnesen na XII. plenumu Prirodnjačke sekcije Saveza društava muzejskih radnika Jugoslavije održanom u Skopju i Mavrovu od 1. do 3. lipnja 1989.

Tab. 1. Odnos starosti malakoloških muzejskih i izvanmuzejskih istraživanih zbirki i broja podataka (inventarnih brojeva) roda Pomatias.

Tab. 1. Relation of age malacological research collections in museums and elsewhere and quantity of data (catalogue numbers) for the genus Pomatias.

	muzejske zbirke museum collections		vanmuzejske zbirke collections outside museums
starost u godinama age in years	559		95
odnos ratio	6	:	1
broj podataka quantity of data	346 (42%)		472 (58%)
odnos ratio	1	:	1,4

Tab. 2.

	starost muzeja age of museum	broj kustosa malakologa No. of malacological curators	broj godina rada years of work	broj podataka quantity of data
Prirodoslovni muzej Slovenije	158	1 (0)*	20 (0)	26
Hrvatski prirodoslovni muzej	143	4 (3)	54 (21)	228
Zemaljski muzej BiH	101	0 (0)	0 (0)	7
Prirodnački muzej, Beograd	94	3 (1)	58 (5)	75
Prirodonaučni muzej na Makedonija	63	1 (1)	9 (9)	10
ukupno – total	559	9 (5)	14 (35)	346

SUMMARY

Problems of malacological collections in Yugoslavia

Vesna Štamol and Božana Jovanović

On the basis of a survey of the malacological collections of all larger natural history museums – in Ljubljana, Zagreb, Sarajevo, Belgrade and Skopje, and in comparison with four private collections, it was concluded that the number of data obtained from the museums is surprisingly small. For this reason the contribution of museums to the preparation of maps does not correspond to the nature of their function. The reasons are to be sought in lack of curators to deal with the recent malacofauna or to many commitments of the curators in other activities. Another reason is inadequate purchase of malacological collections and inadequate collection of specimens in the field.

VIVE L'AFFICHE! – ŽIVIO PLAKAT!

Snježana Pavičić

Muzej revolucije naroda Hrvatske
Zagreb

Izložba plakata francuskog umjetnika Michela Bouveta u Muzeju revolucije naroda Hrvatske, Zagreb 9. 3. – 9. 4. 1990.

uradnjom Francuskog instituta, Kulturno-informativnog centra i Muzeja revolucije naroda Hrvatske u Zagrebu je organizirana putujuća izložba plakata. Nakon francuske promocije, od 15. travnja do 15. srpnja 1988. u pariškom

kulturnom centru Creteil, izložba je odabrana kao predstavnik francuskoga grafičkog dizajna i tako je nakon Bukurešta predstavljena zagrebačkoj publici, a potom preseljena u Beč te druge evropske i američke gradove.

Bila je to iznimna prilika da upoznamo radove mladog Bouveta (rođen je 1955. godine), njegove stilske karakteristike i preokupacije, a ujedno je to bila prilika da suočenjem dvaju različitih miljea utvrdimo stvarnu ugroženost našega grafičkog dizajna.

U prekrasnom izložbenom prostoru, tzv. prstenu Muzeja revolucije, mogli smo vidjeti šezdeset Bouvetovih plakata oblikovanih povodom brojnih kulturnih zbivanja u Francuskoj; muzičkih događanja (od rocka i jazza do koncerata klasične glazbe), kazališnih predstava i baleta, izložbeno-galerijskih aktivnosti, happeninga, performancea, tribina, predstavljanja novih knjiga i tome slično.

Bouvetova tematska opredijeljenost za tzv. kulturni plakat nije slučajna. On je, završivši akademiju (École Nationale Supérieure des Beaux-Arts de Paris), u brojnim, uglavnom kratkim fazama i eksperimentima pronašao okružje koje mu je omogućilo uspješnu artikulaciju vlastitoga likovnog izraza putem plakatne forme. To je okružje spomenuti kulturni centar Creteil, a Creteilovi naručitelji su ponajviše institucije i organizacije koje financira Ministarstvo kulture ili pak kulturne službe pojedinih gradova. I kao što nam je u razgovoru nakon otvorenja rekao autor, Bouvet je zapravo imao sreću što je radio s ljudima koji su mu ukazali puno povjerenje i što su mu, već kao početniku, pružili punu slobodu izražavanja, pritom svjesno pristajući i na rizik. A profesionalni, mecenatski odnos manifestirao se ne samo hvaljenjem originalnih ideja i kvalitetnih radova već i kad je bilo promašaja – po mišljenju službene kritike – jer tada je autora trebalo braniti i stimulirati za dalji rad. Direktor kulturnog centra Jean Morlock u predgovoru kataloga za ovu izložbu okarakterizirao je zajedničku uspješnu i dugu suradnju, što traje od 1981. godine, kao »fascinantnu suživljenost sa vizualnim identitetom koju je Bouvet ponudio, a sredina prihvatila kao vlastitu identifikaciju, kao vlastiti prepoznatljiv znak i mišljenje«.

Iza takve ocjene stoji talentirani autor, mnogo, mnogo strpljivog i koncentriranog rada, te pronicljivo uvažavanje bitnih pojedinosti i zahtjeva naručilaca. A zbog različitosti naručenih tema nužno je neprestano proširivati područje istraživanja umjetnosti, novih medija i ostalih perceptivnih sistema. Zato i na Bouvetovim plakatima doista prepoznajemo utjecaje različitih medija: slikarstva (M. Ernst, T. Wesselman, J. Miró, M. Ramos, R. Hamilton, R. Rauschenberg...), filma (od crtanog filma do horrorra), televizije (naročito TV-reklame), društvenih igara (šah, puzzle...), kompjuterske animacije i fotografije.

Razina spomenutih utjecaja kreće se od površno-morfološkog skidanja, odnosno efemernog uvažavanja, do intenzivnijeg akceptiranja i povremenog ulaženja u direktan postupak drugih izraza.